

РЕЦЕНЗИЯ

От **проф. д-р Райна Димитрова Гаврилова**, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Философски факултет, катедра История и теория на културата (пенсионер от 01.07.2023), професор от 2016 г., направление 3.1. (Социология, антропология и науки за културата), върху научните трудове за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност професор, по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Теория и история на културата. История на българската култура XV-XIX век и културно наследство (публични политики, мениджмънт и социализация) обявен в Държавен вестник бр. 35 от 18 април 2023, с кандидат **доцент д-р Георги Александров Вълчев**.

I. Общо описание на представените материали

За конкурса са представени следните материали: автобиография в европейски формат, дипломи за завършено образование и придобити научни степени и звания, удостоверение за заемани академични длъжности, удостоверение за участие в проекти, пълен списък на публикациите и списък на публикациите по темата на конкурса, изготвен от кандидата списък на приносите, справка за съответствие с минималните национални изисквания по член 2б на ЗРАСРБ, списък на забелязаните цитирания, справка за водените курсове и ръководство на докторанти, резюме на публикациите и текстовете на единадесет статии и студии, две монографии – основен труд за участие в конкурса и една по-ранна монография, непредставяна при заемането на академичната длъжност „доцент“.

II. Данни за кандидата

Георги Вълчев завършва история в Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и защитава докторат (1998 г.) в катедра „История и теория на културата“, Философски факултет, на същия университет. От 1992 г. работи като специалист, главен експерт и директор на дирекция „Образование и култура“ в Община Стара Загора и придобива значителен опит в областите на културната политика, културното наследство, вероизповеданията и културна интеграция. От 2002 г. е асистент в същата катедра, а от 2010 г. – редовен доцент. От 2011 г. е ръководител на катедра

История и теория на културата и заместник декан на Философския факултет, а от 2015 г. и понастоящем – заместник ректор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

III. Оценка за съответствието на кандидата с изискванията на ЗРАС и правилника на СУ

Изготвената от кандидата справка показва следните количествени критерии за съответствие:

- група показатели А: показател 1 дисертационен труд за придобиване на научната степен „доктор“ – 50 т. (минимално изискване 50 т.)
- група показатели В: монография, различна от доктората и от хабилитацията за доцент – 100 т. (минимално изискване 100)
- група показатели Г: 1. публикувана монография, различна от горепосочената и статии в реферирани издания – 228.75 т. (минимално изискване 200)
- група показатели Д: цитирания – 110 т. (минимално изискване 100)
- група показатели Е: ръководство на докторанти и проекти – 200 т. (минимално изискване 100)

Прегледът на представените материали потвърждава направената справка. Изследователската и академична дейност на кандидата съответства на минималните национални изисквания за присъждане на академичната длъжност „професор“.

III. Изследователска дейност

1. Оценка на монографичния труд

Основният монографичен труд, представен за конкурса, е озаглавен *Историята и нейните обществени употреби. Политически и културни употреби на българското минало от Възраждането до края на Първата световна война* и е под печат в УИ „Св. Климент Охридски“. Трябва веднага да отбележа, че това е амбициозен и много необходим проект. Трайната интензивност на обществените спорове около исторически събития и личности и особено опитите историческият разказ да бъде присвоен от политически субекти, нагло заели за име обозначението на важен исторически период, налагат ново по-критично отношение на професионалните историци. Промяната в тази посока е ограничена, от една страна, от продължаващата позитивистична традиция,

полезна, но интелектуално тривиална, и от конфронтиращите се интерпретации на историците в социалистическата и в либералнодемократичната ориентации, от друга. Критичното мислене, без друго, минава през деконструиране на конструкцията „голям национален разказ“ и монографията на Г. Вълчев е добър опит в тази посока. Чистият грамаден обем на материала – от историческото събитие през историческото сведение, историческото писане, публицистичната история и художествената история от условното начало на модерността до ден днешен, налага ограничаване. Зная, че кандидатът имаше планове да изведе анализа до налагането на комунистическия режим и осъщественото от него идеологическо пренаписване на историята, но това ще бъде задача на бъдещето. Настоящата монография тръгва от Паисий и стига до края на Първата световна война – логичен *terminus post quem*, когато илюзиите и митовете на ранната историопис катастрофират в реалната политика. Вълчев започва с общоприетото – и добре известно като условно – начало: Паисий Хилендарски. В първата глава, многозначително озаглавена „Миналото като бъдеще“ са избрани и анализирани три първи публично предложени версии на историята: християнско-романтично-патриотичната (Паисий), рационално политическата (Раковски) и емоционално-образната (Николай Павлович). Както самият изследовател отбелязва, целта му (с.8) е «да опише точно това състояние на съществуване на миналото отвъд „официалния“ академичен исторически разказ за него». Глаголът «опише» не бива да ни подвежда – наративният подход е не по-малко интерпретиращ. И при тримата автори са изведени онези важни брънки – фактологични, символични, политически, образни - от конструиращата се верига, които най-често остават неразпознати в общите квалификации, но които формират историческото мислене в следващите два века. Втора глава е озаглавена „Възраждането като минало“ и се фокусира върху пренарежданията („рокади“) в символните полета, продиктувани от новата социална и политическа действителност. Изборът на две фигури, върху които да се построи тезата – Захари Стоянов и Иван Вазов – е логичен: вероятно огромната част от българите ще посочат тях, ако бъдат запитани откъде са се запознали с историята на България през Възраждането. Интересното и приносното тук е не толкова „кой“, а как – показано чрез детайлен анализ на подходите на двамата автори. Въпросът „как се прави национален исторически разказ“ чрез писаното слово получава удовлетворителен отговор. Втората част на раздела представя практиките, местата, предметите и образите на това

правене, които имат много по-широк, дълбок и траен отзвук. Около тях са представени и възникналите оспорвания и дебати. Тази посока е продължена и в Трета глава, независимо, че тя е посветена на извеждането на преден план на Средновековието. Драмите около руските паметници (включително сгради) маркират трайно (и до днес) общественения дебат. Издигането на Средновековието като националнолегитимиращ мотив е предмет на подточка 3: как новите сгради и изобразителното изкуство преработват средновековни мотиви. Паралелно с това се проследява как историята започва да се употребява, да ги наречем странични цели (естетическите търсения на сецесиона или амбициите на княз Фердинанд).

Втората представена за конкурса монография е *Сто години туристическо дружество „Сърнена гора“*. Историческо развитие и е издадена през 2003 г., но не е включена в материалите за конкурса за доцент. Изследването започва с това което бих нарекла туризма преди туризма – излизането сред природата през празничните дни, които днес наричаме поклоннически туризъм. Този генеалогичен подход ми се струва важен, защото масовият стремеж и удоволствие от излизането от териториалната рамка на ежедневието са предпоставка за раждането на туризма *sui generis*. В хода на изложението е реконструирана историята на дружеството (нелека задача, доколкото архивът му е унищожен през 1980-те години) в контекста не само на развитието на града, но и на общото оформяне на идеологията и практиката на туризма в България. Историята на дружеството във времето на социализма е класически пример за намеса на властта в една самоорганизираща се форма, съчетана с истинския ентузиазъм на участниците, които с достъпните им средства осъществяват редица полезни дейности.

Като цяло, монографията е приносна с богатия емпиричен материал, включително издирения снимков материал.

2. Оценка на приносите в останалите приложени публикации

Кандидатът е представил единадесет студии и статии по темата на конкурса, публикувани след или непредставени при придобиването на академичната длъжност доцент (2010 г.). Те могат най-общо да бъдат групирани в две области: създаването на националния исторически разказ и културните политики, най-вече в областта на културното наследство. Двете теми ясно илюстрират научните интереси на Георги

Вълчев: още от студентските години и началото на научната си кариера, той се интересува от „правенето“ и употребите на историята. Както бе отбелязано по-горе, третото десетилетие на 21 век малко неочаквано постави тази тематика като остър социален проблем и историческият пантеон се превърна не само в музейно наследство, но и в политическо поле. В този смисъл, текстовете на Вълчев са несъмнено актуални; те надграждат разбирането ни за оформянето на историческото съзнание на българското общество и съвременната политическа риторика.

В първата група са текстовете изследващи конструирането на историческия разказ в българската култура. Началото на тази изследователска линия е поставено още с магистърската теза и най-вече с хабилитационния труд на Вълчев *„Захарий Стоянов и символният капитал на българското възраждане“* (2010 г.), а новите текстове маркират оформянето на авторската интерпретация. Основните цели и качества на неговата работа се установяват още в публикуваната през 2006 г. статия *„Захарий – неукротимият“*. Любопитен, но ясен паралел е статията *„Пренебрегнатите уроци на един исторически присмехульник“* (2012), която разглежда малко познатата „Краткосмешна история“ на Николай Генчев като интересен опит за преодоляване на марксистко-ленинския канон на българската историография. Книгата на Н. Генчев истински „живее“ преди публикуването си през 1990 г., в годините, през които се разпространява апокрифно. В статията си Г. Вълчев прави важно наблюдение върху мотивите на автора, представител на поколението историци дълго живели в лицемерието на тоталитаризма и формирали неособено видимото интелектуално дисидентство: „младостта на българската историческа школа“ и „недостатъчната духовна зрялост на българската култура“ (с.287). Вълчев вижда смисъла от публикуването на един вече анахроничен текст като предупреждение и втората част на статията му е посветена на нарастващата злоупотреба с историята като легитимационен и компенсаторен механизъм. Статията *„Личността и делото на Васил Левски в контекста на канонизацията на новите светци“* (2014) е важна стъпка в разкриване на механизмите за превръщането на исторически събития и личности в митове: идентифицирането им с християнската мартирология. Вълчев анализира използваните на определени непроверени и недоказани характерологични черти и ситуации, които впоследствие се превръщат в непоклатими уверености. *„The Renaissance Fantasies – Genealogies“* (2019, българско заглавие *„Фантазиите на Възраждането-генеалогииите“*) разглежда друг механизъм на

изобретяването на история – в случая, индивидуална история и по-скоро произход. Вълчев се спира на мотивите на хора, променили преднамерено собствената си идентичност, чрез възприемане на *alias*: Александър Екзарх, Захари Княжески, Станислав Доспевски и Георги Бенковски. Той защитава убедително тезата си, че алтруистичните мотиви имат първенство пред егоистичните и дори когато осигуряването на достъп до по-високи социални кръгове облагодетелства индивида, в крайна сметка това „работи“ за националната кауза. Специален интерес представлява студията „Bulgaria: Freethought and Atheism in the Shadow of Ethnophyletism (2020, with Dimitar Denkov and Valentina Gueorgieva), в която Георги Вълчев е автор на първата от трите части. Осмислянето на събитията от средата на 19 век насетне от гледната точка на еволюцията на филетизма и атеизма/либерализма намирам за приносно, особено внимателното изследване на парадоксите на обществения дискурс.

На културните политики и управлението на културното наследство са посветени няколко текста. Личният опит в администрирането на културата на регионално ниво и дългогодишното ръководство на магистърската програма „Мениджмънт и социализация на културното наследство“ са допълнили академичните занимания на Г. Вълчев с теренен опит и познаване на процесите в реалния живот, което има принос за високата научна стойност на текстовете. Статията „Саниране” на наследството или кой и какво ни превръща в наследници” (2016) представлява синтезиран преглед на процесите, обхванали управлението на културното наследство и то в дълъг и широк контекст. С добре подбрани примери (и илюстрации) са представени и обяснение превратностите на културната политика (и липсата ѝ) в един дълъг период от време. Продължение на анализа е и статията „Heritage “Renovation” or Who and What Makes us Heirs” (2018), която доразвива и представя за англоговоряща публика спецификите на процесите в България. Студията „Професионално развитие в областта на културното наследство чрез формалното образование, осъществявано в Софийски университет „Св. Климент Охридски” (2020, с Ани Истаткова-Иванова) е плод както на натрупаните наблюдения в обучаването на студенти в гореспоменатата магистърска програма, така и на административния опит на ниво Софийски университет. Тя е базирана на проучване върху „7 бакалавърски и 21 магистърски програми, в чието изследователско и обучително поле е културното наследство“ (с. 129). Събраните данни и факти са важна основа за всяка (възможна)

университетска стратегия, но особено ценен е прегледът на съдържанието на тези програми и най-вече установените дефицити в преподаването и, респективно – нужди на практиката. Статията „Ролята на информационните технологии и въздействието на пандемията COVID 19 за предефиниране на концепцията за музейна експозиция” (2021, в съавторство със София Василева) се занимава с една от областите на културното наследство – музеите – и е реакция както на бързата промяна на масово достъпните технологии, така и на извънредната ситуация с пандемията от 2000-2021 г., което прави публикацията актуална и навременна. Авторите обобщават работата си в рамките на голям научен проект върху “интелигентния град“, финансиран от ФНИ, и предлагат модел за прилагане на новите технологии на фона на съществуващите добри практики в страната. Този материал надгражда предишна публикация на Г. Вълчев („Българският музей – между отшелничеството и модерния мениджмънт“, публикувана през 2008 г., но не е включена в материалите за хабилитацията), в която той обобщава личния си опит с политиките и практиката на музеите и която е особено важна с фокуса си върху „човешкия елемент“ в музеологията – проблемите на и около музейните работници. И накрая, статията „Модел за представяне на регионите в България” (2011; с Иван Кабаков, Нели Стоева и Маргарита Радева) обобщава опита и наблюденията на екип, натрупал опит както в изследването, така и в участието в националните дебати около културата и културното наследство.

Трябва непременно да се отбележи значителната работа по редактирането на сборници (5) и участие в редколегии (4): важна дейност, която изисква немалко усилия и време.

3. Цитиране от други автори

Георги Вълчев е представил списък от 12 забелязани цитирания, от които една в реферирано и индексирано издание.

4. Оценка на резултатите от участие в изследователски проекти

Г. Вълчев е участвал в шест мащабни проекта, от които два международни. Имам лични впечатления от участието в един проект, на който бях ръководител, и мога да дам

уверено отлична оценка (самата тема и заглавие на проекта бяха предложени от доц. Вълчев).

IV. Учебна и преподавателска дейност

През годините доц. Вълчев разработва множество различни курсове в областите, в които работи. В приложение са дадени бланките, на курсовете които води в момента или водил в последните години (11 броя, включващи анотация, теми и литература), които дават добра представа за неговата преподавателска дейност. Той беше един от създателите и е ръководител на магистърската програма „Мениджмънт и социализация на културното наследство“.

V. Административна и обществена дейност

Участието в академичния и обществения живот винаги е било важна част от личната философия на Георги Вълчев, както в СУ „Св. Климент Охридски“, така и извън него. Той редовно се включва в конференции, срещи и чествания из страната, което без съмнение е важен фактор в неговата изследователска работа и виждания за задачите на съвременността (приложен списък с 18 заглавия на доклади в конференции, 13 от които след хабилитирането му и паралелно с нарастващите му административни ангажименти)

VI. Лични впечатления от кандидата (ако има такива)

Познавам Георги от времето на неговата докторантура; в началото на своята академична кариера, той водеше семинарите на мой курс; през следващите години работим в една катедра, участвали сме в общи изследователски проекти. Пиша това, за да потвърдя, че съм свидетел на неговото развитие като изследовател, преподавател и администратор и съм впечатлена както от неговото интелектуално израстване, така и от способността му да общува със студентите, да ги увлича в общи проекти, да работи с колеги и съмишленици.

VII. Препоръки

Въпросът ми е по-скоро препоръка: какво трябва да се направи за да достигнат неговите важни наблюдения до по-широка аудитория?

VIII. Заключение

Кандидатът Георги Александров Вълчев: 1. е представил монографичен труд (под печат), който не повтаря представените за придобиване на образователната и научна степен "доктор" и за заемане на академичната длъжност "доцент"; 2. представил е други оригинални научноизследователски публикации и академични дейности, оценени положително по-горе; 3. отговаря на минималните национални изисквания и на изискванията по чл. 1а, ал. 2 и на изискванията на правилника за развитие на академичния състав на СУ „Св. Климент Охридски“; 4. няма установено плагиатство в научните трудове. Това ми дава основание с пълна увереност да дам положителна оценка на академичната дейност на Георги Вълчев и да предложа на Факултетния съвет на Философски факултет и на Академичния съвет на СУ „Св. Климент Охридски“ да го избере за редовен професор.

31.07.2023

проф. д-р Райна Гаврилова